

Tine
Soben

Sizifov podvig

Gospod Sizif ni imel umetniškega daru, zato je iz dna pekla preziral vse, ki so ta dar imeli. Mogoče bi njegov prezir sčasoma usahnil, če bi živel v solidnejšem okolju, recimo v kakšni zakotni ulici, kamor prava, velika umetnost niti po naključju ne more zaiti. Toda gospod Sizif ni imel te sreče: stanoval je v četrti, ki je po vsem mestu in celo okolici slovela kot četrt umetnikov; tisti s klasično izobrazbo so jo imenovali Or-

fejev kotichek. Saj bi se odselil kam na deželo, vendar je v svoji trmoglavosti vedno našel argument proti, in je ostal. Bil je prvi navdihnjenec v tem delu mesta in kdo bi si drznil takrat pomisliti, da se bo ravno na ta košček domovine zgrmadila vesoljna umetniška smetana kot na primer gospod Janez, gospod glasbenik Pepi z gospo igralko Klaro in pa seveda gospodična keramičarka Marta, ki je bila v Sizifovi tankočutni duši še zlasti slabo zapisana. In sicer od tistega nesrečnega trenutka, ko je zavrnila njegovo darilo, ki ga je nalašč zanjo delal polne tri mesece. Morda bi ji to celo odpustil, toda načina, kako ga je odklonila, ji ni mogel odpustiti.

Joj, gospod Sizif, je rekla, jaz vendar nisem več majhna deklica, da bi mi poklanjali lutke. Nizkotnejših besed iz človeških ust še ni slišal in da jih je morala izreči umetnica takega formata! Kako nečedno. Kaznoval jo je s prerokbo, da jo čaka beda in osamljenost na stare dni, po smrti pa večno pogubljenje.

Poslej gospoda Sizifa cele tedne ni bilo na spregled. Zapiral se je v majhno kletno sobico in pozno v noč garal: hotel je z delom pridobiti tisto, za kar ga je nebo opeharilo. Spoprijateljil se je z vlažnimi stenami in dolge ure opazoval dinamiko pajkov, ki so se nastanili v kotih ob oknu. Toda s pajki je v resnici predel samo čas oddiha: vsrkaval je prepotreben mir, da bi nato s še večjo delovno vnemo sedel za mizo z načrti. Tam je potem gubal čelo in obračal porumenele liste, vedno v dilemi, s katere strani bi se bilo bolje lotiti problema. Navadno se je odločil šele pozno ponoči. S tesnobo se je ozrl na zaprašeno stensko uro in takoj ognjeno skočil k svoji

stružnici. Orodje si je upal odložiti šele tedaj, ko so v klet priplesali prvi jutranji žarki. Sledilo je najmanj polurno ogledovanje umetnine. In bolj ko jo je ogledoval, lepša in popolnejša se mu je zdela. V posteljo je legal srečen, prepričan, da mu je končno uspelo ustvariti umetniško vredno delo.

Zbujal se je okrog enajstih. Že nekaj let mu namreč mrzlično iskanje novih izraznih možnosti ni dalo spati več kot štiri, največ pet ur. Prvo jutranje opravilo je bilo ponovno tehtanje umetnine. Pri tem je bil Sizif skrupulozno samokritičen. Prvotno navdušenje je zbledelo. Če se mu je oblika zdela dovršena, je odkril napako v lesu, če je bil les pravljen, je opazil pomanjkljivost v oblikovanju. In tako gospod Sizif nikakor ni mogel doseči notranjega ravnovesja. Najhuje pa je pritiskalo nanj ponavljanje: srečo je okusil v zgodnjih urah, ko je utrujen legal spat, potrtoost ga je napadla, ko se je prebudil — vsak dan natanko tako in niti enkrat samkrat drugače.

Nesreča bi bila manj boleča, ko bi tudi bratje po ustvarjanju imeli podobne težave. Ampak bilo je ravno nasprotno in čeprav ni imel dosti stikov z njimi, je za njihove uspehe prav dobro vedel. Gospod Pepi je redno pisal skladbe za tri do štiri podeželske ansamble in za to dobival poleg honorarjev še kupe pohval in čestitk. Njegova spoštovana žena bo v prihodnji sezoni spet igrala vsaj dve glavni vlogi; celo tisk jo je že omenil kot zelo prizadevno igralko, ki v danih razmerah uspe zadovoljiti tudi tako zahtevno publiko, kot so naši preprosti meščani.

Stripi gospoda Janeza so naleteli na topel sprejem ne le v našem mestu, temveč v vsej bližnji in daljni okolici. Gospodične keramičarke se je komaj upal spomniti, saj so njeni uspehi presegali uspehe drugih, ki seveda tudi niso bili majhni. Vsako soboto je na trgu prodala celo po ducat svojih keramičnih umetnic, predvsem lepo oblikovane ženske životke. V takih razmerah se je gospod Sizif čutil še bolj zagrenjenega. Zdelo se mu je, da je povsem odrinjen in da se je mogoče rešiti le z nadčloveškimi naporji. Zato je doslej redke pogovore z brati po duhu skorajda popolnoma opustil in se še trdovratneje zagrizel v svojo leseno prihodnost. Njegov načrt je bil pravzaprav silno skromen, a mu je pomenil več kot zveličanje: ustvariti eno samo umetnino, ki ji bodo priznali vrednost vsi, tudi gospodična Marta. Dotlej bo torej garal, potem bo pil iz kupe zmagoslavja. In še bolj jih bo lahko preziral.

Gospod Sizif ni utegnil opaziti, da so tedni in meseci uhajali iz njegove vlažne luknje in se nekje za mestom izgubljali tako temeljito, da se ni bilo česa spominjati. Videl je samo svoj cilj in edino sredstvo, s katerim ga je bilo mogoče vsaj teoretično doseči: delo. Bogve koliko časa je odropotala velika stenska ura od takrat, ko je zadnji meščan prestopil prag njegovega stanovanja. A lepega dne se je vendar primerilo, da se je v ljubljennem ateljeju pojavilo kar pet nepovablencev. Sizif je bil komaj vstal in se je pravkar namenil kritično presoditi zadnjo stvaritev.

Dober dan, se je neubranu izluščilo iz petih grl. Nato se je v gosjem redu od stopnic malce zadihana družčina zrinila v atelje. Gospod Sizif ni uspel odzdraviti in najbrž lep čas niti mogel ne bi, zato se nad žlobudravo zgovornostjo gostov celo na tihem ni hudoval. Še zlasti pa ne, ker je takoi

stopil v ospredje elegantno oblečen gospod, ki je s poševnimi žepi na suk-njiču naredil na Sizifa posebno globok vtis.

Dovolite, gospod Sizif, je takoj po doberdanu pohitela gospa Klara, ki je bila najprimernejša za občevanje z višjimi krogi, da vam predstavim gospoda od televizije, strokovnjaka za sodobno umetnost: doktor Tone Trotel.

S spoštovanjem, je rekel doktor (kar se je vsem zdelo silno čudno) in se opazno priklonil, ko sta si podala desnico. Gospod Sizif je ostal do-stojanstveno negiben in je samo rahlo trenil z očmi.

Sledila je debela ura komplimentov, ki so se utapljali v Sizifovi neod-zivnosti. Odgovarjal je kratko, eliptično in še to samo na vprašanja, ki jih je zastavil doktor. Bratje po duhu so ga imenovali genija, boema, ki ustvarja cele noči, ne da bi pričakoval za to kakšno plačilo, neizprosne kritika lastnih umotvorov in podobno. Celo doktor ni mogel skriti presenečenja, ko so mu zaupali, da gospod Sizif želi ustvariti ne morda na stotine umet-nin, temveč eno samo skulpturo, toda ta naj bo v sebi dovršena, popolna; vse ostalo so zgolj študije. Ko so bili mestni umetniki mnenja, da so zadosti natanko poučili gospoda od televizije o sleherni podrobnosti Sizifovega ustvarjalnega življenja, so mu dovolili, da je povedal, čemu je pravzaprav prišel.

In tako je Sizif dobil zagotovilo, da bo njegova umetnina prikazana na televiziji. Dogovorili so se za datum naslednjega srečanja, ko naj bi iz-ročil najboljše, kar bo do takrat ustvaril.

Komaj je ostal sam s svojimi žuborečimi idejami, že je zapela struž-nica. Imel je namreč bore petnajst dni časa in mu torej ni preostalo dru-gega kot še intenzivneje vpreči svoje skromne ustvarjalne sile. V mladih jutranjih urah je končal tretjo študijo in ko jih je primerjal, se ni mogel odločiti, katera je bliže idealu. Mogoče bi vzeli celo tri ali več, si je po-laskal, vendar takoj odkril mnoge slabosti te možnosti. En primerek pa basta, je udaril in se zadovoljno skrtil med rjuhe. Pričakovanje velikega dogodka je priškrnilo že tako kratko spanje še za eno uro.

Deseto jutro je prišlo vsiljivo svetlo in prineslo v atelje vonj po obupu: imel je trideset enako slabih obrtniških izdelkov. Infantilni poskusi, da bi iztisnil iz srca poslednjo umetniško solzo, so se vsi po vrsti izrodili in ga še za nekaj neuspehov globlje potisnili v brezizhodnost. Enajsto noč je delal brez volje in se hkrati poljudnoznanstveno ubadal z žrtvami lepljive paj-čevine. Delo brez navdiha je skozi neenakomerno hrzanje stružnice dobivalo trpeč izraz. In tedaj en sam pretrd pritisk: v porodnem krču je les prešinila globoka brazda. Kipec je bil dovršen. Žalostno ga je potegnili iz objema stružnice in ga odvrigel med smeti; niti numeriral ga ni, kot je to storil z vsemi prejšnjimi primerki. Nemudoma se je poslovil od kleti in se dvignil v zgornjo sobo, trdo odločen, da ne pogleda več v atelje, dokler ne iztuhta novega idejnega načrta, ki bi ga bilo mogoče uresničiti.

Doktorja je pričakal zlovoljen in molčeč. Sedel je v naslanjaču sredi zakajene sobe in za obiskovalce (doktorja je namreč spremljala cela ekipa) ni pokazal nikakršnega zanimanja. Strmel je v stotine porisanih listov, ki

so razmetano ležali na delovni mizi kot kričeč dokaz jalovosti. Njihove besede je slišal nejasno, kakor da jih je izgovarjal nekdo onstran zida.

V atelje stopite in izberite, če je kaj izbirati. To je vse, kar lahko pričakujete od mene, je monotono odrecitiral svoj formalni dolg obiskovalcem in se znova zleknil vase; molk je bil ravno pravih dimenzij in Sizif se je v njem počutil kot menih v svoji kuti. Kaj se je potem dogajalo v ateljeju, ga ni zanimalo; pobožno je listal ostarele misli in ni mogel vedeti, s kolikšnim spoštovanjem so gledali na njegov polom.

Ekipa z doktorjem na čelu se je po končanem delu vrnila iz kleti močno ganjena. Prvi je spregovoril doktor. Namenil se je zapeti dobro naučeno hvalnico, a je ob pogledu na Sizifovo zamaknjenost govor precej skrajšal:

Cenjeni gospod Sizif! Naša hiša si šteje v veliko čast, da bo smela prva predstaviti svetu vašo umetnino, umetnino, ki ste ji žrtvovali celo življenje. (Sizif je nepremično gledal predse in ni razumel niti besedice.) Oddaja bo na sporedu prihodnji četrtek, seveda opremljena z ustreznim komentarjem. (Sizif se še vedno ni zganil in doktor je bil prisiljen črtati naslednja dva odstavka.) Naj vam zaupam, gospod Sizif, da je naša hiša pripravljena skulpturo odkupiti — če je naprodaj, kajpak.

Pri teh besedah se je Sizif počasi in mukoma okrenil, ne da bi kogarkoli pogledal, in kratko pojasnil svoje stališče: Ven!

Soba se je ubogljivo spraznila. Zadnji je zapustil prizorišče doktor, nekoliko užaljen, nekoliko pa tudi v skrbeh, da je prizadel velikega kiparja prav v dno duše.

Ko je dan začel uhajati za bližnje hribe, se je namenil na kratek sprehod. Toda prišel je le do vrat, pravzaprav do mizice, ki je brez posebnega namena stala ob vratih. Na njej je žarela podoba ženske s črto čez obraz in v to brazdo se je stekala vsa lepota in tragika človeškega življenja.

Posrečilo se je, je dahnil Sizif in od sreče skoraj omedlel. Pri priči je z evforično navdušenostjo raztrgal vse načrte bodočih umetnin; v primeri z lepoto, ki je sijala pred njim, se je vse drugo zdelo ničevo in obstoja ne vredno. Mladeniško je stekel v atelje, stiskajoč na prsi leseni smisel svojega bivanja. Treba ga je bilo samo še oštevilčiti. Z razbeljenim žebljem je na podstavek izžgal cifro 10 215.

Naslednji četrtek je bil dan velikega triumfa Sizifovega. Célo mesto je bilo na nogah. Čestitala mu je celo gospodična Marta. Gospod Sizif se je vljudno zahvalil in zraven pripomnil, da tudi njeni kipci niso povsem brez vrednosti.